

एनआरएन युरोप भेलामा के भयो?

डा. हेम राज शर्मा

गैरआवासीय नेपाली संघ (एनआरएन) का राष्ट्रिय समन्वय परिषदहरू (एनसीसी) तथा अन्तर्राष्ट्रिय समन्वय परिषद (आईसीसी) का सदस्यहरूको दोस्रो संयुक्त भेला केही समय पहिले बेल्जियमको आन्टवेरपेनमा सम्पन्न भएको थियो । युरोपका २१ देशमा स्थापित राष्ट्रिय समन्वय परिषदहरूमध्ये १६ देशका प्रतिनिधि तथा पर्यवेक्षकहरूको उपस्थिति रहेको भेला गत वर्ष लण्डनमा सम्पन्न प्रथम भेलाको निरन्तरता थियो । संघको आन्तरिक बिषयमा केन्द्रित हुने विगतको परम्परा अनुरूप यस भेलामा पनि संघले सञ्चालन गरेका परियोजनाको समिक्षा, सँस्थागत संरचना, संघको नेपालमा कानुनीरूपमा दर्ता, संघको दिर्घायीत्व, एनसिसि र आइसिसि बिचको संबन्ध, सदस्यता व्यवस्थापन आदि बिषयमा बढी समय खर्च गरियो। साथमा प्रतिनिधिहरूले आ-आफ्नो देशमा नेपालीको भोग्नु परेको कठिनाई र तिनीहरूलाई न्युनिकरण गर्न एनआरएनएले खेल्न सक्ने भुमिकाबारे आ-आफ्नो बिचार राखेका थिए। सशस्त्र जनयुद्धकालमा युरोप भित्रिएर शरणार्थीका रूपमा रहेका नेपालीहरूका समस्या, नेपाली दूतावासमा राहदानी वितरणमा हुने गरेका ढिलासुस्ती र अनियमितता, भूतपूर्व गोर्खा सैनिकहरूको समान अधिकार र पेन्सनको समस्या, दोहोरो नागरिकता आदि युरोपका प्रचलित समस्याहरू यस भेलामा पनि उठे ।

सदस्यता शुल्क

मे महिनामा सम्पन्न आईसीसी बैठकमा एनसीसीले सदस्यता शुल्कबाट प्रति सदस्य तीन अमेरिकी डलर बराबरको रकम आईसीसीमा पठाउनपर्ने निर्णय गरेको थियो । यस अगाडि एनसीसीले सदस्यता शुल्क आफै निर्धारण गरी यसको २५ प्रतिशत केन्द्रमा पठाउने व्यवस्था थियो । सदस्यतासम्बन्धी नयाँ व्यवस्थाले एनसीसी निर्वाचनलाई व्यवस्थित गर्न र काठमाडौँस्थित एनआरएन सचिवालय संचालनमा आर्थिक सहयोग हुने विश्वास गरिएको छ । यसअघि कतिपय एनसीसीले निर्धारण गरेको शुल्क अत्यन्तै न्युन भएकाले निर्वाचनबाट प्रेरति भएर वा निर्वाचनलाई प्रभाव पार्न किसिमले सदस्यता वितरण गर्नसक्ने संभावना थियो । नयाँ व्यवस्थाले यस्ता संभावनालाई न्युन गर्नेछ । युरोपका देशमा सदस्यता शुल्क कम भएको विगतको असुहाउँदो स्थिति अब रहने छैन ।

सदस्यता नवीकरण

बैंकक बैठकले एनसीसीलाई प्रत्येक दुइ वर्षमा अनिवार्य रूपमा सदस्यता नवीकरण गर्न निर्देशन गरेको छ । यस्तो बाध्यात्मक व्यवस्था नभएकाले केही एनसीसीहरूले सदस्यता नवीकरण गर्न नपर्ने निर्णय गरेका थिए । सदस्यता नवीकरण नगर्दा केही वर्षपछाडि दसौँ हजार सदस्यहरू पुग्ने -खासगरी बेलायत बेल्जियम जस्ता धेरै सदस्य भएका देशमा) र साधारणसभा सम्पन्न गर्न गणपूरक संख्या पुऱ्याउन नसक्ने जस्ता आधारभूत समस्या पर्ने देखिन्छ । साथै यसले आईसीसी नेतृत्व चयनमा पनि प्रभाव पार्नेछ । अध्यक्ष लगायतका आईसीसीका पदाधिकारीहरू हरेक एनसीसीले छानेका प्रतिनिधिहरूबाट निर्वाचित हुने व्यवस्था छ । यस्ता प्रतिनिधिहरूको संख्या एनसीसीमा रजिस्ट्रर भएका सदस्यमा आधारित हुन्छ -दस रजिस्ट्रर सदस्य बराबर एक अधिवेशन प्रतिनिधि) । यसै गरी हरेक देशबाट आईसीसीमा प्रतिनिधित्व गर्न सदस्यहरूको संख्या पनि रजिस्ट्रर सदस्यहरूमा आधारित हुन्छ । एक हजार रजिस्ट्रर सदस्यहरू बराबर एक आईसीसी सदस्य हुने व्यवस्था छ । -एक देशबाट बढीमा पाँच सदस्य भन्दा बढी नहुने व्यवस्था हुनुपर्ने छलफलमा आए पनि विधानमा समावेश हुन सकेको छैन) । त्यसैले आईसीसी पदाधिकारीको चयनमा कुनै निश्चित देशको प्रभाव नहुन दिनको लागि हरेक देशमा सदस्यहरूको आवधिक तथ्यांक राख्नु जरुरी हुन्छ । सदस्यतासम्बन्धी नयाँ व्यवस्थाले सबैभन्दा बढी प्रभाव एनआरएन बेलायतलाई परेको छ किनभने एनआरएन

बेलायतका हालसम्मका सम्पुर्ण सदस्यहरू आजीवन सदस्य रहेका छन् र एकपटक आजीवन सदस्य भएकाहरूलाई पुनः शुल्क दिन आग्रह गर्नु अव्यवहारकि हुनेछ । यस समस्यालाई एनसीसी बेलायतले बेल्जियम भेलामा उठाइसकेको छ र एनसीसीबाट औपचारकि पत्र प्राप्त भएपछि आईसीसीले यस बिषयमा उचित निर्णय गर्ने अपेक्षा गरएिको छ । तर, अब उपरान्त बन्ने सदस्यहरूको हकमा भने आईसीसीको निर्णय वमोजिम नयाँ शुल्क निर्धारण गरी सार्वजनिक सूचना गर्न एनसीसी बेलायतले ढिला गर्न हुँदैन । साथमा पहिले बनिसकेका आजीवन सदस्यहरूको निशुल्क नवीकरण गरी आवधिक अभिलेख राख्नु पर्छ ।

संघको आर्थिक स्रोत

एनआरएनले सस्था संचालन गर्न हालसम्म कुनै रकम संकलन गरेको छैन । आईसीसी सदस्यहरूबाट प्राप्त लेवी तथा सहयोग, सम्मेलन सौजन्यहरूबाट प्राप्त रकम आदिबाट काठमाडौंस्थित सचिवालयको मसलन्द, बेतन आदि चलेको छ भने नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघले कार्यालय भवन प्रदान गरेको छ । संघलाई आवश्यक पर्ने नियमित आयस्रोत जुटाउन काठमाडौंमा एनआरएन भवन निर्माण गर्न परियोजना प्रस्ताव गरएिको छ । भवन निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने सम्पुर्ण रकम इच्छुक व्यक्ति वा संस्थाबाट उठाउने र तिनकै नाममा भवनको नामकरण गरिदिने तर त्यस्तो व्यक्ति वा संस्था नभेटिएमा अध्यक्ष डा उपेन्द्र महतोले व्यक्तिगत रुपमा सहयोग गर्न तथा भवन निर्माणका लागि जग्गाको बन्दोबस्त गर्न भने एनसीसीहरूलाई आह्वान गर्ने घोषणा भएको छ । जग्गाका लागि नेपाल सरकारलाई अनुरोध गर्नु पर्ने कुरा केही सदस्यहरूले बैंक र बेल्जियम बैठकमा उठाएका थिए । तर, यसो गर्दा एनआरएनले राष्ट्रलाई केही दिनुको सट्टा राष्ट्रबाट लिन खोजेको सन्देश जाने भएकाले यस प्रस्ताव हाललाई अस्विकार गरएिको छ । भवन निर्माण परियोजना सम्पन्न हुने समयसम्मका लागि सदस्यता शुल्कबाट प्राप्त रकमले सचिवालय संचालनमा मद्दत गर्न निश्चित छ ।

एनसीसी निर्वाचन -राष्ट्रिय अधिवेशन

गत साल अक्टोबरमा काठमाडौंमा सम्पन्न तेस्रो एनआरएन विश्व सम्मेलन -अन्तर्राष्ट्रिय अधिवेशन) बाट पारति विधानले आईसीसीका सदस्यहरूको निर्वाचनको नयाँ व्यवस्था गरेको छ । जसअनुसार आईसीसी सदस्यहरू सम्बन्धित देशको अधिवेशनबाट चुनिने छन् र यो अधिवेशन अन्तर्राष्ट्रिय अधिवेशन गर्दा बढीमा ६ महिनाभित्र - अप्रिलदेखि सेप्टेम्बरसम्म) सम्पन्न हुनुपर्नेछ । यसपूर्व एनसीसीले आईसीसीको सदस्य छनोट गर्थे भने सुरुसुरुमा विश्व सम्मेलनमा उपस्थित संबन्धित देशका सहभागीले चुन्थे । आईसीसी सदस्य चुन्नका लागि हुने अधिवेशनले नै एनसीसीका पदाधिकारीहरूको पनि चयन गर्नुपर्ने विधानमा व्यवस्था छ ।

यस व्यवस्थाले तेस्रो विश्व सम्मेलनपछि निर्वाचित भएका एनसीसीले आइखनो दुइ वर्षकार्यकाल पूरा गर्नुपूर्व नै अर्को अधिवेशन गर्नुपर्ने भएको छ । यसप्रति भेलामा केही एनसीसीले गुनासो गर्दै र एनसीसीको अधिवेशन पूर्वनिर्धारित समयमा र आईसीसीको सदस्यको निर्वाचन विश्व सम्मेलनपूर्व गर्नुपर्ने प्रस्ताव गरे । एनसीसीका पदाधिकारी र आईसीसी सदस्यको छुट्टाएर छुट्टै निर्वाचन गर्दा एनसीसीको अधिकांश समय निर्वाचनको तयारीमा नै खर्च हुनेछ । बेलायत, बेल्जियम जस्ता हजारौं सदस्य भएका एनसीसीलाई छुट्टाछुट्टै निर्वाचन गराउन आर्थिक र व्यवस्थापकीय दुवै हिसाबले चुनौतीपूर्ण हुनेछ । यस्तो चाहना एनसीसी पदाधिकारीले राखे पनि यसलाई साधारण सदस्यहरूले प्रसंशा नगर्न सक्छन् किनभने स्वाभाविक रुपमा आफूले तिरेको सदस्यता शुल्क निर्वाचनमा भन्दा अन्य रचनात्मक काममा खर्च होस् भन्ने चाहना सदस्यहरूको हुन्छ । त्यसैले १७-१८ महिना भन्दा बढी काम गर्ने मौका पाउने बेलायत जापान जस्ता एनसिसिले आगामी २००९ अक्टोबर सम्म भित्र अर्को निर्वाचन गर्न तयार हुनु पर्दछ । निकट भविष्यमा

कार्यकाल पुरा गर्न लागेका एनसिसि (जस्तै बेल्जियम) ले अधिवेशन ५-६ महिना पछाडि सार्न उपयुक्त हुनेछ। एनआरएन कतारले यस्तो निर्णय गरि सकेकोछ ।

पछिल्लो समयमा केही एनसिसिका निर्वाचनका क्रममा देखिएका गतिविधिले अभियानलाई दीर्घकालीन रूपमा नकारात्मक असर पार्न सक्ने भएकोले यस्ता गतिविधि रोक्न एनसिसि निर्वाचन नियमावलीको बनाउने बिषयमा भेलामा छलफल भयो। निर्वाचनलाई बढि भन्दा बढी पारदर्शी, मर्यादित र प्रजातान्त्रिक बनाउन निर्वाचन आइसिसिको पर्यवेक्षणमा हुनु पर्ने, निर्वाचनलाई प्रभाव पार्ने गरी कुनै समुह वा ब्यक्तिले समुहगतरूपमा शुल्क तिरी सदस्यता बनाउन नपाउने, कुनै समुह वा प्यानलको आधारमा निर्वाचन लड्न नपाईने वा समुहगत रूपमा सार्वजनिकरूपमा मतको आव्हान गर्न वा प्रचार प्रसार गर्न नपाइने आदि प्रस्तावहरू पेश भएका छन।

एनआरएनए दर्ता

अन्तर्राष्ट्रिय मान्यताअनुसार एनआरएनले स्थापित गरेको परभिाषा विपरीत नेपाल सरकारले दुइ वर्षन्दा बढी विदेशमा बसेकाहरूलाई एनआरएनको परभिाषा दिएर अल्पकालीन रोजगारीमा जाने बहुसंख्यक नेपाली कामदारलाई र विद्यार्थीलाई एनआरएनबाट अलग राखेको छ । एनआरएनले प्रचलनअनुसार १८२ दिनभन्दा बढी विदेशमा बसेका सम्पूर्ण नेपालीहरूलाई एनआरएनको मान्यता दिनुपर्न अडान लिदै आएको छ, जुन कुरा तेस्रो विश्व सम्मेलनबाट पारति भएको थियो । नयाँ सरकार एनआरएनको मागप्रति सकारात्मक भएकाले १८२ दिनको परभिाषालाई स्थापित गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । तर यसो भएन भने दुर्इ बर्षपरभिाषाअनुसार सस्था दर्ता गर्ने वा नगर्ने भन्ने निर्णय गर्न चौथो विश्व सम्मेलन कुर्नु पर्नेछ । किनभने विधानसँग जोडिएको यस विषय निर्णय गर्न आईसीसीले सक्ने छैन ।

एनआरएनको परिभाषा

एनआरएनको परभिाषा भारतलगायतका दक्षिण एशियाली राष्ट्रको राहदानी लिएर दक्षिण एशियाबाहेकका अन्य राष्ट्रमा कार्यरत नेपालीहरू एनआरएनको परभिाषा अन्तर्गत पर्छन् वा पर्दैन भन्ने बिषय पनि बेल्जियम भेलामा उठ्यो । एनआरएनको विधानले यस्ता नेपालीहरूलाई एनआरएनको सदस्य बन्न अयोग्य ठहर गरेको छैन भने नेपाल सरकारको एनआरएन विधयेकमा यस्ता नेपालीहरूलाई एनआरएन नमान्ने स्पष्ट गरेको छ । तर नेपाल सरकारको विधयेक मान्न अहिले एनआरएनलाई बाध्यात्मक परिस्थिति छैन ।

विभिन्न परिस्थितिले भारतीय राहदानी लिएका नेपालीहरूको पनि एनआरएन अभियानमा महत्वपूर्ण योगदान हुने भएकाले यस्ता नेपालीहरूलाई पनि एनआरएनको परभिाषामा समेट्न सरकारलाई अनुरोध गर्नपर्छ । अर्को देशको नागरिकता लिएको आधारमा नै सच्चा नेपालीलाई एनआरएन नमान्ने हो भने संघले उठाउँदै आएको दोहोरो नागरिकताको मर्मविपरीत हुनेछ। एक पटकको नेपाली सर्थेको नेपाली भन्ने भावना नै गैरआवासीय नेपाली अभियानको मूल मन्त्र हुनुपर्छ ।

आईसीसी परयिोजना-विविध

तेस्रो विश्व सम्मेलनले हरेक राष्ट्रिय समन्वय परिषदलाई एकएक वटा च्यारटिी परयिोजना संचालन गर्न दिएको निर्देशनअनुरूप जर्मनी, बेलायत र अष्ट्रिया एनसीसीले नेपालमा परयिोजना लागू गर्ने घोषणा गरे । जर्मनीले मनाडमा अस्पताल, अष्ट्रियाले शिक्षातर्फ बेलायतले पाँच हजार पाउण्ड बराबरको एक उपयुक्त परयिोजना गर्ने भएका छन् ।

यसै कार्यक्रम अन्तर्गत अष्ट्रेलियाले सिन्धुली क्याम्पसमा पुस्तकालय निर्माण गर्ने निर्णय गरेको छ भने रसियाले सिन्धुपाल्चोक जिल्लामा विद्यालय निर्माण र महावीर पुनबाटा संचालित गाउँगाउँमा कम्प्युटर कार्यक्रमलाई सहयोग गरसिकेको छ । यीबाहेक एनआरएनलाई दोहोरो नागरिकता दिन देखा परेका कानुनी अप्ठेराहरू, एनआरएन महिला संजाल, पर्यटन बोर्डबाट संचालित सेन्ड होम फ्रन्डमा एनआरएनको भूमिका आदि बिषयमा मनग्य छलफल भयो । भेलाले भूतपूर्व गोर्खा सैनिकहरूको समान अधिकार र पेन्सनका लागि गर्दै आएको आन्दोलनप्रति ऐक्यवद्धता जाहेर गर्दै आवश्यक सहयोग गर्ने प्रतिबद्धता गरेको थियो । यसै क्रममा आगामी अक्टोबरमा एनआरएन दिवसको अवसरमा गैरआवासीय नेपाली संघको एउटा उच्चस्तरीय टोलीले विभिन्न सरकारी निकायसँग भेट गरी दोहोरो नागरिकताको विषयमा गम्भीर हुन आग्रह गर्ने निर्णय गरेको छ । सारांशमा एनआरएन अभियानमा देखिएका संभावना र चुनौतीको समीक्षा गर्न तथा युरोपमा बसोबास गर्दै आएका नेपालीहरूबीच संजाल विस्तार गर्न र आपसी एकताको अभिवृद्धि गर्न भेला उपलब्धिमूलक रह्यो ।

(लेखक आरएनएनका अन्तराष्ट्रिय समन्वय परिषद सदस्य तथा विधान समितिका सदस्य हुन् । साथै लिभरपुल युनिभर्सिटीमा अध्यापन गर्छन् ।)